

Віктор Андрущенко

Київ

Аналізуються радикальні змін, що відбуваються в системі освіти, як відповідь на виклики глобальних суспільних зрушень; автор зазначає, що в сучасних умовах важливим є завдання формування нової аксіологічної платформи, на якій має здійснюватись підготовка нового вчителя для європейського простору; провідними цінностями цієї платформи є такі константи, як демократія, права людини, миролюбство, екологічна безпека, справедливість, солідарність тощо. Основою для їх системності є Педагогічна Конституція Європи, прийнята другим з'їздом Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи.

Педагогічна Конституція змінює історичну місію сучасного вчителя. Адже майбутнє кожного народу, країни і співдружність народів значною мірою залежать від якісної підготовки майбутніх педагогів, які мають внести в середовище (і душу нових поколінь) благородні ідеї й цінності. Об'єднавчі освітні процеси, що відбуваються в сучасній Європі, спонукають до пошуку спільних засад складної архітектури професійної підготовки педагогів.

Ключові слова: людина, освіта, культура, цінності, виховання.

Обрання нового Президента України та Верховної Ради, становлення нового Уряду України відкривають широкі горизонти продуктивного державотворення, налаштовують на мирний розвиток, подолання корупції, конструктивну співпрацю, насамперед, з народами єдиного європейського простору. Як підкреслив Президент України Петро Порошенко, європейський вектор як стратегічний напрямом розвитку України є беззаперечним і незмінним. Це дає надію, посилює наш оптимізм, налаштовує на співпрацю. Однак загальна напруга й психологічна розгубленість більшої частини населення не спадають. Люди розуміють, що військові зіткнення в південно-східних областях України, на інших континентах світу можуть привести до загального загострення міжнародної напруженості, нової конфронтації, нової гонки озброєнь. І це справді так. Світ стає все більш незахищеним і вразливим як у контексті розгулу міжнародного тероризму, так і в частині можливого перерозподілу сфер впливу, перегляду кордонів, перерозподілу територій.

Збереження миру, врегулювання ситуації, налагодження діалогу, залучення людей до співпраці є опорним і висхідним завданням не тільки для чиновників, політиків чи представників бізнесових структур, але й для науки, культури і освіти. Спробую пояснити цю тезу більш детально. Як відомо, тероризм долається, насамперед, військовими методами із застосуванням зброї. Саме тому дехто вважає, що більш рішуче застосування зброї є тим радикальним засобом, який урівноважить ситуацію. Сперечатися з цим важко. Адже терористи стріляють, захоплюють заручників, прикриваються мирним населенням, здебільшого жінками і дітьми. Стрілянина у відповідь, здавалося б, якраз і є засобом ефективним, а головне – правомірним. Однак не все так просто. Тероризм, що набув поширення у південно-східних областях України, має свої особливості. Він здійснюється не лише засланими «найманцями», але й представниками корінного населення, переконаного у необхідності федералізації регіону, приєднання його до сусідньої держави. Цю ідею підтримує значна частина мирного населення регіону, де спостерігається своєрідне зрощення тероризму з частиною громадянського суспільства, що попала під вплив маніпулятивних технологій спритних політиків. Стріляти у всіх підряд є справою не тільки неправильною, але й злочинною. Людей треба переконати, налаштувати на нову систему цінностей, відкрити й пояснити їх власні пріоритети, вступити в конструктивний діалог. І лише відокремлення громадян від терористів дозволить застосувати радикальні засоби для нейтралізації останніх, їх знищення або ж витіснення за межі держави.

В умовах жорстокої конфронтації контрпропагандистську роботу вести не просто важко, а неймовірно важко. Однак вести треба. Й основне навантаження при цьому покладається на представників інтелектуальної еліти народу, насамперед на вчителя,

педагога і студентство. Виховання миролюбства як однієї з основних людських якостей залишається завданням номер один для педагогічної сфери всіх, без винятку, країн і народів.

Є й другий чинник світового штибу, повз який не має права пройти сучасна едукологія, якщо вона хоче бути символом епохи. Мова йде про зміну соціокультурної динаміки світу, яка нині характеризується колосальними обсягами людської маси, що переміщується. Біженці й заробітчани, переселенці й туристи, учні і студенти, прості подорожани й представники міжнародного бізнесу, періодично змінюючи одне одного, створюють неймовірно суперечливий масив людської спільноти, зрозуміти який і врегулювати його життєдіяльність є проблемою, мабуть, найбільш високого суспільного значення.

З особливою актуальністю означена проблема локалізується на Європейському континенті. За нашими підрахунками, розподіл людського капіталу на теренах Європи має приблизно такий вигляд: корінне населення – 56 %; біженці – 8 %; переселенці – 7 %; наймані працівники – 15 %; студенти – 5 %; представники бізнесу – 3 %; туристи – 10 %; інші категорії подорожан – 2 %. За правило, означені категорії людей концентруються в основному в європейських центрах бізнесу, культури, науки та освіти. Спілкування «переселенців» з «корінним населенням» здебільшого має проблемний характер. Пошук компромісу заради миру, налагодження співпраці між народами, реалізація установки «жити разом в єдиному Європейському Домі» є завданням, для розв'язання якого потрібна мобілізація всіх інтелектуальних сил, фінансових і матеріальних ресурсів. Й першим серед перших серед них є завдання модернізації освіти (Andrushchenko 2013) [1].

Слід мати на увазі, що європейський простір освіти розвивається у відповідності з потребами швидкозмінного світу. Параметри цих змін охоплюються і визначаються документами, провідне місце серед яких належить Лісабонським та Болонським домовленостям. До їх виконання залучились декілька десятків країн європейського простору освіти. В останні роки до них приєдналась і Україна. Модернізація освіти здійснюється за такими основними напрямками, як підвищення якості освіти, налагодження системи освіти дорослих, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, підвищення рівня університетської автономії, значення науки в навчальному процесі, налагодження державно-громадського управління освітою тощо. Модернізаційні зусилля, що розгортаються в ряді країн Європи, уже найближчим часом мають забезпечити цілком реальні успіхи і перетворення. Водночас при визначенні необхідних і перспективних змін дещо принижено, на наш погляд, виявився *аксіологічний аспект* освіти. Це і неправильно, і несправедливо. Адже освіта – це механізм становлення людини як особистості, першочергову роль у житті якої відіграють ціннісні орієнтації і установки. Спираючись на них, людина мислить, приймає рішення і діє. Суспільство, кожен з нас зацікавлені, щоб ці процеси розгортались виключно в парадигмі «добра» (Kremen 2009) [3].

Першою і головною проблемою при цьому є проблема *формування нової аксіологічної платформи* (Andrushchenko 2014) для реалізації спільної життєдіяльності, упорядкування і регуляції системи кроскультурних комунікацій, творчості і свободи. До вирішення цієї проблеми мають долучитись держава і громадянське суспільство, всі, без винятку, професійні групи – політики і бізнесмени, діячі культури і науки, представники духовенства і мистецтва. Провідна ж роль у цьому процесі належить духовенству і школі, священнослужителю й учителю [4].

Наголошуючи на ролі духовенства і вчителя як провідників загальнолюдських і національних цінностей, «пальму першості» я все ж таки віддаю вчителю. І ось чому. За правило, до духовника йдуть віруючі; між тим, до школи йдуть всі – діти і батьки, всі, хто має дітей і внуків. Релігія базує свої висновки на вірі; школа ж намагається вибудувувати їх на науково доведених фактах. Релігія апелює до Бога, школа намагається наблизити учнів до об'єктивної істини. А це означає, що саме вчитель є тим провідним суб'єктом, на плечі якого безпосередньо покладається завдання формування нової аксіологічної парадигми світооблаштування, життя у мирі і злагоді, творчості і свободи.

І тут виникає сокровене питання: а чи готовий сучасний учитель до виконання означеної історичної місії? Відповідь є вражаючою: ні, не готовий! Пом'якшуючи її, можна сказати: готовий, але не повною мірою. Однак і в першому, і в другому варіанті

висновок може бути тільки один: наша епоха потребує формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття. Духовно-аксіологічною основою цього процесу можуть бути загальнолюдські європейські цінності, поєднані з національним аксіологічним досвідом всіх країн європейського простору.

Справедливим є й те, що вчитель, вихований на основі означених цінностей в одній окремо взятій країні, реалізувати гуманістичну функцію не зможе, якщо в такому ж ключі не будуть підготовлені вчителі принаймні в більшості країн європейського простору. Навчати «жити разом» у співпраці й порозумінні можна тільки тоді, коли вчителі різних країн мають однакові цінності. Це означає, що нову аксіологію треба вибудовувати у всіх країнах Європи або ж – у більшості з них. Кордони між країнами, особливо в частині обміну духовними цінностями, стають майже прозорими. Люди інтенсивно контактують одне з одним, обмінюються досвідом, думками, оцінками, вивіряють пріоритети. Як об'єднуючі постаті духовного континууму епохи, представники педагогічного корпусу більшості країн Європи мають бути носіями однакових цінностей, формувати на їх основі світогляд і переконання своїх вихованців, навчати їх «чути» й «розуміти» одне одного.

Учитель покликаний суспільством бути провідником демократичних ідей та високої моралі. Навчаючи дітей і молодь, формуючи їх світогляд і культуру, він здатен виховати у молодого покоління прагнення до взаєморозуміння, солідарності, толерантності та ефективної співпраці в умовах життя у спільному європейському домі. З метою формування оптимальної моделі підготовки нового вчителя, здатного до виховання та навчання людини в системі гуманістичних цінностей, ректори педагогічних університетів Європи об'єдналися в нову академічну спільноту – Асоціацію ректорів педагогічних університетів Європи, а також розробили й затвердили документ стратегічного значення – «Педагогічну Конституцію Європи».

Цей документ встановлює принципи узгодженої трансуніверситетської політики, регламентує педагогічну діяльність та визначає загальний механізм підготовки педагогічних кадрів. На його основі ми маємо намір готувати вчителя, який виховає нові покоління європейців, здатних жити у спільному Європейському Домі у повазі, порозумінні і співпраці на основі таких загальнолюдських цінностей, як демократія і права людини, миролюбство і екологічна безпека, солідарність і т. п.

«Педагогічна Конституція» змінює історичну місію сучасного вчителя. Адже майбутнє кожного народу, країни і співдружність народів значною мірою залежать від якісної підготовки майбутніх педагогів, які мають внести в середовище (і душу нових поколінь) благородні ідеї й цінності. Бездуховність руйнує; духовність – окрилює, стверджує, надихає на творчість. Учитель має протиставити бездуховності систему цінностей, які звеличують людину, повертають її до дійсної культури, спонукають до співпраці. Об'єднавчі освітні процеси, що відбуваються в сучасній Європі, спонукають до пошуку спільних засад складної архітектури професійної підготовки педагогів. Педагогічна Конституція Європи якраз і передбачає визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI ст.

Документ також висвітлює основні параметри педагогічної освіти, як-то: принципи її розвитку, зміст, умови, очікувані результати реалізації. На його основі мають бути розроблені відповідні Програми, написані спільні підручники, а з часом – засновано принципово новий навчальний педагогічний заклад – Континентальний педагогічний університет, де б майбутні вчителі – представники різних народів європейського простору – змогли пізнати один одного ще зі студентської лави, де б вони доторкнулись до єдиної системи європейських цінностей, навчились виховувати їх на теренах своїх країн. Означений процес ми називаємо процесом конституалізації педагогічного простору Європи (Andrushchenko 2014) [2] Його здійснення має таке ж фундаментальне значення, як і реалізація Лісабонських та Болонських домовленостей.

Література:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи. Проблема підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2013. – 1099 с.
2. Андрущенко В. Конституціоналізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір / В. П. Андрущенко, Т. В. Андрущенко, В. Л. Савельєв. – К. : МП Леся, 2014. – 460 с.
3. Кремень В. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 520 с.

References:

1. Andrushchenko V. P. Svitanok Yevropy. Problema pidhotovky novoho vchytelya dlya obyednanoyi Yevropy XXI stolittya / V. P. Andrushchenko. – K. : Znannya Ukrainy, 2013. – 1099 s.
2. Andrushchenko V. P. Konstytutsializatsiya osvithnoho prostoru Yevropy: aksiolohichnyy vymir / V. P. Andrushchenko, T. V. Andrushchenko, V. L. Savelyev. – K. : MP Lesya, 2014. – 460 s.
3. Kremen V. Filosofiya lyudynotsentryzmu v stratehiyakh osvithnoho prostoru / V. Kremen. – K. : Pedahohichna dumka, 2009. – 520 s.

Анализируются радикальные изменения, происходящие в системе образования, как ответ на вызовы глобальных общественных сдвигов; автор отмечает, что в современных условиях важным является задача формирования новой аксиологической платформы, на которой может осуществляться подготовка нового учителя для европейского пространства; ведущими ценностями этой платформы есть такие константы, как демократия, права человека, миролюбие, экологическая безопасность, справедливость, солидарность и тому подобное. Основой для их системности является Педагогическая Конституция Европы, принятая вторым съездом Ассоциации ректоров педагогических университетов Европы. Педагогическая Конституция меняет историческую миссию современного учителя. Ведь будущее каждого народа, страны и содружество народов в значительной степени зависят от качественной подготовки будущих педагогов, должны внести в среду (и душу новых поколений) благородные идеи и ценности. Объединительные образовательные процессы, происходящие в современной Европе, побуждают к поиску совместных основ сложной архитектуры профессиональной подготовки педагогов.

Ключевые слова: человек, образование, культура, ценности, воспитание.

In this article analyzed the radical changes taking place in the education system as a response to the challenges of global social changes; the author notes that in today's important is the task of forming a new axiological platform, which is the training of new teachers for the European space; leading values of this platform is such constants as democracy, human rights, peacefulness, environmental security, justice, solidarity and so on. The basis for their consistency is the Educational European Constitution adopted by the Second Congress of the Association of Rectors of pedagogical universities in Europe. Education changes the Constitution historical mission of the modern teacher. The future of every nation, country and commonwealth nations largely depend on the quality of training of future teachers who have to make the environment (and new generations of soul) noble ideas and values. Unifying educational processes in contemporary Europe, encouraged to find common ground complex architecture training of teachers.

Key words: people, education, culture, values, education.